

Att ha barn med vid avlivning av ett sällskapsdjur

I artikeln redovisas resultatet från en kvalitativ studie om hur anställda vid veterinärkliniker bemöter barn som deltar vid avlivning av ett sällskapsdjur. Studien visar att barn utan problem kan delta vid en avlivning förutsatt att de har stöd av någon vuxen och är väl informerade om vad som kommer att hända. Få barn brukar dock delta, vilket presenteras möjliga skäl till. Författaren ställer sig också kritisk till användandet av språkbruket att djuret ska få "somna in" då mindre barn deltar.

BAKGRUND

En tredjedel av alla hushåll i Sverige har sällskapsdjur (10) vilket innebär att många barn har sällskapsdjur som de utvecklar starka band till (7). För många barn är förlusten av ett djur den första signifikanta förlusten som de upplever (7). Det stöd de får av vuxna påverkar hur de hanterar sorgprocessen (9, 14). I många fall behöver djuret avlivas och det är då viktigt att barnet ges tydlig och fullständig information på ett åldersadekvat sätt om avlivningsproceduren, för att de därefter ska kunna ta beslut om de vill delta eller inte (7). I de fall barn deltar vid en avlivning med en bra förberedelse och stöd från vuxna kan det innebära ett viktigt tillfälle för barnet att lära sig hantera död och förluster (2, 9, 14). Det kan även vara lättare för barnet att acceptera att djuret dött och att hantera sorgen då de själva deltagit och därmed inte behöver fantisera om hur det gått till (11). Många föräldrar har dock en begränsad erfarenhet av hur en avlivning går till och vet därför inte heller hur de

ILLUSTRATION: MATS MOJIB

I de fall barn deltar vid en avlivning med en bra förberedelse och stöd från vuxna kan det innebära ett viktigt tillfälle för barnet att lära sig hantera död och förluster.

ska förbereda barnet på bästa sätt och i vilken utsträckning barnet bör vara delaktig.

För anställda vid veterinärkliniker är avlivning av djur något som de har både utbildning för och praktisk erfarenhet av. Det borde därför vara rimligt att veterinärkliniken kan vara ett stöd när ett djur i en barnfamilj ska avlivas. Barns perspektiv inom detta forskningsområde är tämligen utforskat (7) men studier på vuxna djurägare har visat att det bemötande och stöd som veterinären ger både inför, under och efter en avlivning har potential att påverka djurägarens sorge-

process (4, 8). Flera studier har visat på vikten av att göra djurägaren delaktig och låta denne närvara vid avlivningen (1, 8) samt att personalens bemötande har betydelse för djurägarens upplevelse av avlivningen (3, 8). Flera forskare lyfter fram att djurägares förväntningar på veterinärer gäller mer än bara djurets omvårdnad. I samband med ett djurs död innebär det bland annat att kunna möta djurägarens känslor av sorg (3, 5, 6). Detta ställer krav på färdigheter som de flesta veterinärer och anställda vid veterinärkliniker inte har någon formell kunskap eller träning inom (6, 8). ➤

► STUDIENS SYFTE

Syftet med studien var att undersöka hur anställda vid veterinärkliniker bemöter barn som deltar vid en avlivning. Genom studien ville jag undersöka vilken erfarenhet intervjupersonerna hade av barns medverkan vid avlivningar, hur ett barn förbereds då ett djur avlivas beroende på barnets ålder samt om det fanns kunskap om vad som är viktigt i mötet med barn i sorg. Studien omfattar barn mellan tre och tio år då barn i denna ålder inte har ett utvecklat abstrakt tänkande och inte kan förstå döden på ett mer vuxet sätt. Detta ställer därmed krav på en kommunikation som behöver anpassas till ett barns ålder och mognad (9, 14). Studien omfattade planerade avlivningar som sker på en veterinärklinik.

METOD

Datainsamlingen i denna studie omfattar sex kvalitativa intervjuer med tre veterinärer, två djursjukskötare och en djurvårdare som arbetar på sex olika veterinärkliniker. Fem av klinikerna ligger i Storstockholmsområdet och en klinik på en mindre ort i Svealand. Intervjuerna har kompletterats med uppgifter via de aktuella veterinärklinikernas hemsidor samt mail och telefonkontakter med SLU.

Urvalet av respondenter skedde genom ett bekvämlighetsurval. Detta urval kan möjligen innebära att de som deltog i studien var mer intresserade av ämnet och att svaren därför skulle blivit annorlunda om urvalet var slumpmässigt. Studien genomfördes som c-uppsats inom ramen för min examen till beteendevetare vid Stockholms Universitet våren 2015.

SAMMANFATTNING AV STUDIENS RESULTAT

Resultatet visar att intervjupersonernas erfarenhet är att det är oproblemiskt att ha med barn vid en avlivning då de hanterar situationen mycket bra. Detta förutsatte att barn hade stöd från en vuxen och var införstådda med vad som skulle hända. Fördelar som respondenterna såg med att barn deltog var att de inte behöver skapa egna bilder eller fantasier av hur en avlivning går till och ser att det är smärtfritt för djuret. Några belyste att det även kan vara en viktig

lärdom i att vara djurägare och viktigt att få ta avsked av djuret.

Dock visar resultatet att det inte var särskilt förekommande att barn deltog. Detta antog intervjupersonerna berodde på att många föräldrar har en okunskap kring hur en avlivning går till och är osäkra på om det är lämpligt att barnet deltar. Flera antog även att föräldrarna kunde ha svårt att prata om och hantera död och sorg tillsammans med sina barn. I de fall då avlivningen gällde ett mindre djur som var barnets deltog fler barn än då det gällde exempelvis en hund eller en katt som i större grad är familjens djur.

Det var bara en av klinikerna som uttalat rekommenderar barn att delta vid avlivning då deras erfarenhet var att det var bra för barnet och dess sorgebearbetning. På denna klinik medverkade barn i större grad vid avlivningar. På de övriga klinikerna var barn välkomna men det fanns ingen uttalad policy att rekommendera barn att delta.

Resultatet från studien visar att samtliga respondenter gör sitt bästa för att avlivningen ska bli en bra upplevelse för barnet. Föräldrarna har fått information om avlivningsprocessen antingen via telefon eller i samband med ett rådgivande besök. Det var ingen som hade någon skriftlig information riktad till barn. I samband med avlivningen beskrev samtliga respondenter noga för deltagande barn vad som skulle hända. Några av respondenterna uttryckte dock en svårighet att ibland möta barns frågor eller reaktioner i samband med avlivning och att veta på vilken nivå de skulle prata med barnet. Detta berodde även på en osäkerhet i vad föräldrarna förväntade sig att de skulle säga.

Det språkbruk som verkar vara vedertaget för att beskriva att djuret skulle dö var att det skulle "somna in". I samband med att barn deltog fanns en viss medvetenhet bland veterinärerna att detta begrepp skulle användas försiktigt med barn för att det inte skulle räda någon tvekan om vad som skulle hända. Resultatet av studien visar att ingen av respondenterna fått någon kunskap om barn i sorg via sin utbildning. Det verkar finnas en avsaknad kring kunskap om barn och deras utvecklingsnivåer då utbildningarna till veterinär och djursjukskötare inte alls omfattar barnperspektivet

och viktiga aspekter i bemötandet då barn deltar vid en avlivning. Respondenterna hade genom erfarenhet och utbyte med kolleger utvecklat egna sätt i hur de bemötte barn som deltog. Det gavs uttryck för att det finns ett allmänt behov av att utbildningarna i större grad omfattar mer kunskap och träning i kommunikation och samspel med djurägaren.

REFLEKTIONER

Sammantaget visar studien att barnperspektivet verkar vara relativt osynligt på klinikerna och inom utbildningen för veterinärer och djursjukskötare. Det innebär att det finns en möjlighet för kliniker att utöka sin kundvård till att omfatta barnets perspektiv i samband med en avlivning. För många föräldrar borde detta vara välkommet då många inte har kunskap om hur en avlivning går till eller vet hur man ska förbereda barnet. Det borde även vara värdefullt för personal vid veterinärkliniker att ha en viss kunskap kring barns utvecklingsnivåer och tankemässiga mognad i samband med diskussioner om djuret i allmänhet, men i synnerhet då barnet befinner sig i sorg i samband med att djuret har dött eller avlivats.

Utifrån studiens resultat vill jag reflektera kring några aspekter: vilket språkbruk som är lämpligt att använda då barn deltar vid en avlivning, möjliga skäl till att få barn deltar vid en avlivning samt på vilka sätt veterinärkliniker kan utöka och stärka barnperspektivet vid avlivningar.

Problematiskt språkbruk

Ska vi säga till barnet att djuret ska somna in eller vågar vi säga som det faktiskt är, att det ska dö? Detta är en central fråga jag ställer mig efter denna studie.

Ordet död och att djuret ska dö används i väldigt liten utsträckning, istället beskrivs en avlivning som att djuret ska "sova" eller "somna in" både muntligt men även på klinikernas hemsidor. Att prata om att ett djur somnar in är begripligt då djuret vid en avlivning får en överdos med sömnmedel. Detta blir dock ett problem då barn som är under tio år inte har utvecklat sin förmåga att tänka abstrakt och därmed

har en svårighet att förstå den typen av omskrivningar (14). För barnet betyder begreppet "sova" just att sova. Om det används i samband med en avlivning kan barnet börja koppla ihop sova med död vilken kan skapa förvirring och oro inför att sova eller att andra ska sova. Ju fler gånger de vuxna använder ordet "dö" utan omskrivningar desto mer bekvämt kommer barnet att uppleva situationen. Vuxna kan göra döden begriplig genom att exempelvis säga "nu har hjärtat slutat slå", "nu lever inte djuret längre" eller "nu har djuret dött" (14).

Föräldrar behöver tydliga råd

Resultatet av studien visar att det inte är så vanligt att barn deltar vid avlivningar. Det verkar som att många föräldrar är villrådiga om barn ska vara med och vänder sig till kliniken för att få en rekommendation. Flera föräldrar verkar inte heller ha förstått att det ens var möjligt att barn kunde följa med. Har veterinärkliniker en roll i att stödja föräldrarna att inkludera sina barn i samband med avlivning?

En av intervjupersonerna uttryckte tydligt att deras klinik rekommenderade djurägarna att ta med sig barnen då det var något som låg inom klinikkens övertygelse och erfarenhet sedan 30 år. På den kliniken deltog barn i avsevärt större utsträckning än på de andra klinikerna som inte aktivt rekommenderade barn att delta. Det kan tolkas som att veterinären ses som en auktoritet och att det är viktigt för föräldern att få ett godkännande huruvida barnet ska medverka då de själva saknar kunskap. De övriga intervjupersonerna uttryckte att barn var välkomna men menade att det måste föräldrarna själva ta beslut om. Möjligen kan bristen på kunskap om att det finns fördelar för barnet att delta påverka att de inte väljer att mer aktivt rekommendera barn att delta. Att inte barnperspektivet finns med på hemsidorna i texten om avlivning skickar säkerligen även signaler om att barn inte förväntas delta i detta sammanhang.

Som utgångspunkt måste det vara föräldrarna som ansvarar för att barnets perspektiv tillgodoses i samband med en avlivning. Däremot är det rimligt att utgå från att anställda vid veterinärkliniker har större kunskap och erfarenhet av

ILLUSTRATION: MATS MOUD

Det verkar finnas en avsaknad av kunskap om barn och deras utvecklingsnivåer då utbildningarna till veterinär och djursjukskötare inte alls omfattar barnperspektivet.

en avlivning och av hur barn kan uppleva det än de flesta föräldrar. Därför anser jag att veterinärkliniker borde kunna bistå med kunskap och stöd i större utsträckning än de i dag gör, för att förbereda barn på ett ännu bättre sätt.

Möjliga sätt att utöka barnperspektivet

För att skapa en så bra upplevelse som möjligt utifrån barnets perspektiv kan veterinärkliniker med några enkla medel utöka sitt stöd till barn som deltar i samband med en avlivning.

Idag finns inte barnperspektivet med alls på klinikernas hemsidor vilket kan förstärka föräldrars tveksamhet om att barn bör delta. En enstaka rad där det framgår att barn är välkomna skulle därför kunna ha ett stort symbolvärde. Klinikerna skulle även kunna ha en skriftlig information, exempelvis en nedladdningsbar pdf-fil, som på ett enkelt sätt beskrev och möjligen illustrerade hur en avlivning går till, vad föräldrarna bör tänka på och hur de kan förbereda barnet. På detta sätt skulle föräldrarna få ett redskap att kunna förbereda barnen på ►

- ett bättre sätt än att de själva ska försöka förklara vad som ska hända. Denna information kan de då läsa och visa för barnet som ges möjlighet att ställa frågor. Den informationen kan även användas i de fall då barnet inte vill delta vid avlivningen.

ILLUSTRATION:
MATS MOUD

I all kommunikation är det viktigt att använda ett språkbruk som är begripligt för barn under tio år, dvs att djuret inte ska "somna in" utan faktiskt dö.

I all kommunikation, såväl skriftlig som muntlig, är det viktigt att använda ett språkbruk som är begripligt för barn under tio år, dvs att djuret inte ska "somna in" utan faktiskt dö. Då många djurägare är i chock i samband med att ett djur ska dö borde denna typ av skriftlig information vara värdefull för djurägare oavsett ålder. I samband med rådgivning per telefon kan kliniken aktivt fråga om det finns barn i familjen och beskriva klinikens erfarenheter då barn deltar. I de fall då man vet att barn ska följa med kan ålder och antal antecknas vilket möjliggör för de anställda att förbereda sig. I samband med telefonsamtal kan personalen även hänvisa till information som finns på hemsidan eller i annan form. De skulle även kunna uppmana till att barnet gärna får ta med sig en teckning eller något annat minne som den vill att djuret ska få ta med sig, vilket kan vara värdefullt för barnets sorgebearbetning. Utifrån veterinärklinikens perspektiv skulle det kunna innebära ett större kundåtagande för barnfamiljsgruppen vilket enbart borde tolkas av kunderna som en god kundvård. Detta skulle även ligga i linje med den forskning som visar att bemötandet vid avlivning är viktigt och att allt fler kliniker i USA utökar sitt engagemang kring bemötandet av djurägaren i sorg (12, 13).

AVSLUTANDE KOMMENTAR

Jag har egen erfarenhet av att det sätt som vuxna bemöter barn i sorg på, har en stor betydelse för hur sorgen bearbetas. Under mina tio första år var jag med

MER INFORMATION

Den som är intresserad att läsa den kompletta c-uppsatsen eller veta mer om boken "Får hundar korvar i himlen?" är välkommen att kontakta författaren via e-post: sara.galligreen@gmail.com

om flera dödsfall och förluster som omfattade djur och nära anhöriga där jag bemöttes främst med tystnad och få förklaringar. Utifrån mina erfarenheter anser jag att vuxna har en viktig roll i att våga prata om död och sorg med barn.

Inspiration till att genomföra denna studie får jag tacka min dotter för. När hon var fem år behövde vi avliva familjens 14-åriga hund Musse. För min dotter var Musse en familjemedlem som funnits hela hennes liv. Hennes tankar och funderingar var många. Vi gjorde henne delaktig och lät henne vara med under avlivningen, på begravningen och i de beslut vi tog. Ju mer vi pratade desto bättre hanterade hon den svåra situationen. Jag valde därför att skriva en bok utifrån barnets perspektiv då ett sällskapsdjur ska avlivas "Får hundar korvar i himlen?". En förhoppning är att boken ska vara en hjälp för föräldrar att förbereda och göra barn delaktiga när ett sällskapsdjur ska avlivas. Veterinärkliniker har köpt in boken till försäljning till sina kunder eller som kundvård. På detta vis bidrar möjligen även jag till den utveckling jag önskar se.

Jag ser mycket fram emot att följa hur veterinärernas roll kring barns medverkan vid avlivning utvecklas och i vilken form dessa ämnen kommer att diskuteras inom utbildningarna. Det borde även vara värdefullt med vidare studier om barns deltagande vid en avlivning för att få kunskap om barnets perspektiv och vad som skulle kunna utvecklas. En annan intressant studie skulle kunna omfatta hur föräldrar pratar med sina barn när sällskapsdjur blir sjuka och

gamla och hur de då hjälper barnen att hantera eventuella avlivningar, död och sorg.

Referenser

1. Adams CL, Bonett BN & Meek AH. Predictors of owner response to companion animal death in 177 clients from 14 practices in Ontario. *J Am Vet Med Ass*, 2000, 217, 1303–1309.
2. Barton Ross C. *Pet loss and children – establishing a healthy foundation.* Taylor & Francis Group, 2005.
3. Fernandez-Mehler P, Gloor P, Sager E, Lewis T & Glaus TM. Pet owners' expectations of veterinarians in end-of-life situations. *Vet Rec*, 2013, 172, 555.
4. Hewson C. Grief for animal companions and an approach to supporting their bereaved owners. *Bereavement Care*, 2014, 33, 3, 103–110.
5. Morris P. Managing pet owners' guilt and grief in veterinary euthanasia encounters. *Journal of Contemporary Ethnography*, 2012, 41, 337–365.
6. Pilgram MD. Communicating social support to grieving clients: The veterinarians' view. *Death Studies*, 2010, 34, 8, 699–714.
7. Sharkin BS & Knox D. Pet loss: Issues and implications for the psychologist. *Professional Psychology: Research and Practice*, 2003, 34, 414–421.
8. Shaw JR & Lagoni L. End-of-life communication in veterinary medicine: Delivering bad news and euthanasia decision making. *Vet Clin Small Anim Pract*, 2007, 37, 95–108.
9. Sife W. *The loss of a pet – a guide to coping with the grieving process when a pet dies.* Howell book house, 2014.
10. Statistiska Centralbyrån, SCB. *Hundar, katter och andra sällskapsdjur 2012. Undersökning genomförd av SCB, 2013. Hämtad den 19 november 2014 från www.scb.se.*
11. Stewart MF. *Companion animal death – a practical and comprehensive guide for veterinary practice.* Butterworth Heinemann, 1999.
12. Toray T. The human-animal bond and loss: providing support for grieving clients. *Journal of Mental Health Counseling*, 2004, 26, 3.
13. Turner WG. Bereavement counseling: Using a social work model for pet loss. *Journal of Family Social Work*, 2003, 7, 1.
14. Tuzeo-Jarolmen J. *When a family pet dies – a guide to dealing with children's loss.* Jessica Kingsley publishers, 2007.

*SARA GALLI, fil kand, beteendevetare, föreläsare och författare, Husarvägen 26, 186 50 Vallentuna.